

א לְדָוִד

יהוה | אורי וישעי
יהוה מעוז חיי
ממי אירא
ממי אפחד:

הרשעים מול דרך הצדיקים. אלא שמזמור זה, שלא כמזמור א, ערוף בלשון פניה ישירה של המתפלל אל ה'. ועוד קו מיחד במזמור זה, שהוא מפרט ביחוד את התפלה וההודיה בבית המקדש כסימן לנאמנות לדרך ה' ולבטחון בה'.

מה משמעות בקשות המתפלל במזמור זה בענין הרשעים? - בפרוש נקטנו שיטה שהרשעים אויבים למתפלל ורודפים אותו ומבקשים להמיתו על כי הוא נאמן לדרך ה', והוא מבקש מה' להושיעו. - אך יש מקום גם לתפישה אחרת: אפשר שאין בלשון המזמור בקשות לתשועה מאויבים ונקמה בהם, אלא כנות המתפלל לבקש מה' שייסע בידו ללכת בדרך הטובה ויטעה את לבו לעבדו באמת. לפי שיטה זו הבקשה 'שפטני' אין משמעותה: נקם את נקמתי, אלא ראה והתבונן בי ובמעשי כמו 'בחנני', או: פרס חסותך עלי והיה לי לשופט, מנהיג ומורה דרך. הבקשה 'אל תאסף עם תטאים נפשי' מתפרשת לפי שיטה זו: סיע בידי וזכני לשמר מצוותיך כל ימי חיי, עד שבשעה שאסתלק מן העולם הזה, אהיה נמנה עם הצדיקים ולא עם הרשעים. יתר דברי המזמור מתפרשים גם בשיטה זו כבשיטה הראשונה.

כמזמור באים כנתיים רבים לרשעים: מתי שוא, נעלמים, קהל מרעים, רשעים, חטאים, אנשי דמים, זמה ושחד. סיימו של המזמור מעין פתיחתו, וכבר העירונו על כך בגוף הפרוש. פתיחת מזמור זה: 'בה' בטחתי דומה לפתיחת המזמור הקודם: 'אלהי בך בטחתי'. ויש עוד דמויות בלשון בין המזמורים:

מזמור כז

במזמור שלשה חלקים: (א) הבטחון הגדול בה' (א-ג); (ב) הבקשה האמת: 'לתזות בנעם ה' (ד-ו); (ג) פירוט הבקשה הנוכרת (ז-י).

(א) לְדָוִד - עֵין לְעֵיל כֵּה א. ה' אורי וישעי - והוא הנותן לי אור וישע. הצרה משולה לחשך והישועה לאור, וקרוב ללשון זו: כי אתה יירי ה' (ש"ב כב כט ובמקבילה בתה' יח כט נאמר: כי אתה תאיר יירי, ועי' שם בפירושו)¹. ממי אירא - שאלה שבנתה שלילה גמורה: אין אני מתירא משום אדם, הואיל נח' אורי וישעי. ה' מעוז חיי - הוא המבצר שבו אני מוצא מקלט ומחסה. 'מעוז' הוא מבצר או מקום גבוה המשמש מפלט ומגן מפני אויב (נחום ב יא

7 כמדומה, שמזמור זה הוא מן המזמורים שאינם מצויים בשלמותם בסדורי התפילה. ארבעה פסוקים שבו נקלטו במקומות שונים בתפילה, והם שגורים מאוד בפי העם: הפסוקים ו-ז: ארחץ בנקיון כפי... לשמע בקול תודה... פותחים את סדר ה'הושענות' בנוסח הספרדים וגם משובצים בפיוטי 'הושענות' לטוכות בנוסח אשכנז. הפסוק: ה' אהבתי מעון ביתך (פסוק ח), כלול בתוך פסוקי 'מה טובו' הנאמרים (בעיקר בנוסח אשכנז) בכניסה אל בית הכנסת בשחרית. והפסוק המסיים את המזמור 'דגלי עמדה במישור', הוא הפסוק המסיים את אוסף הפסוקים הבאים בנוסח הספרדים לפני תפילת שחרית (לאחר 'ותתפלל תנה'), וכן הוא כלול באוסף הפסוקים הפותחים 'אני קראתיך' הבאים בראש תפילת שחרית בנוסח אשכנז הקדום.

1 עי' גם מי' ז ח: אל תשמחי איבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחשך ה' אור לי (ועי' עוד יש' ט א).

ב בקרב עלי מרעים לאכל את-בשרי
 צרי ואיבי לי המה כשלו ונפלו:
 ג אם-תחנה עלי מחנה לא-יירא לבי
 אם-תקום עלי מלחמה בואת אני בוטח:
 ד אחת שאלתי מאת-יהוה אותה אבקש
 שבתי בבית-יהוה כל-ימי חיי

ועוד הרבה). אם-תקום עלי מלחמה - כלומר: אם יקומו אויבי ממקום חנייתם ויאשו להלחם בי. בשני פסוקים אלה תאר את התעוררות המלחמה בשלשה שלבים: תחלה האויבים קרבים ('בקרבו'), לאחר מכן הם חונים ('אם תחנה'), ולבסוף הם קמים להלחם ('אם תקום'). בואת - באמור בפסוק שלפניו 'ה' אורי וישעי ... ה' מעוז חיי'. ויש מפרשים 'בואת' - עם כל זאת, כלומר: אם כי מחנה חונה עלי ומלחמה קמה עלי. אני בוטח - יש במשמע: אני שקט ואיני מתירא, ויש במשמע: אני מאמין ויודע שה' יושיעני.

(ד) אחת שאלתי מאת-ה' - בקשה אחת בלבד לי מאת ה'. וכיוצא בזה: שתיים שאלתי מאתך (מש' ל ט). אותה אבקש - להטעמה: אותה ולא אחרת אני מבקש וחוזר ומבקש. 'בקש' מקביל אל 'שאל', וכן: שאלתי ובקשתי (אס' ה ט), וגוף הבקשה מפרט לתקן: שבתי וגו'. שבתי בבית-ה' כל-ימי חיי - אבקש את שבתי, כלומר: אני מבקש שאזכה לשבת בבית ה' כל ימי חיי. לבקשה זו משמעות רבות ולכלן כגון המשורר בתפלתו: שיוכה, שיוכל כל ימיו לבוא אל המקדש לעבד שם את ה'. ולפי זה לשון 'שבתי' אינו כגון לישיבה ממש, אלא לשהיה ממשכת בבית המקדש (אבל עי' ש"ב יח: ויבא המלך דוד וישב לפני ה'); שיוכה לשבת כל ימיו בארץ ישראל וב'חוד בירושלים, שכל ירושלים ואף ארץ ישראל כלה מכנה 'בית ה'' (עי' הושע ט טו ועוד); שיוכה להיות חוסה בה' כל ימיו, קרוב אליו

(ב) בקרב עלי מרעים - באשר קרבים, נגשים אלי האויבים, הרשעים (עי' לעיל כב יז; כו ח). ואפשר, שיש בלשון זו גם רמז לקרב ומלחמה.² ולפי זה 'בקרבו עלי מרעים' שעורו: באשר המרעים קרבים להלחם עלי.³ לאכל את-בשרי - דמה את אויביו לחיות רעות. ואפשר שדמה אותם לאוכלי אדם (עי' לעיל ג ח; י ט; חב' ג יד ועוד). צרי ואיבי לי - האנשים אשר היו לי צרי ואויבי. פרוש אחר: צרי שלי ואויבי שלי, כמו: פרמי שלי לפני (שה"ש ח יב). המה - בהטעמה: המה ולא אני. וההטעמה מתחזקת בסמיכות תבת 'המה' אחרי 'לי'. כשלו - מעדו, התמוטטו (ולא: נתקלו במכשול). ונפלו - פשוטו כמשמעו: נפלו ארצה. ויש במשמע גם: נחלו תבוסה במלחמתם בי. ולשון כתוב זה דומה ללשון מזמור כ: המה פרעו ונפלו (לעיל כ ט). שעור הכתוב: בקרב עלי מרעים לאכל את בשרי - [סוף הדבר הוא כיו] צרי ואויבי לי, המה [ולא אני] כשלו ונפלו. וכן שמו בעלי הטעמים את המפסיק הגדול שבפסוק (העולה ויורד) בתבת 'בשרי'.⁴

(ג) אם-תחנה עלי מחנה - כלומר: אם יחננו אויבי סביבי כמחנה צבא הנצר על אויביו. יש 'מחנה' שהוא לשון נקבה, וכן: אם יבוא עשו אל המחנה האחת (בר' לב ח). 'מחנה' כאן הוא נושא של הפעל 'תחנה', וכיוצא בזה: בימי שפט השפטים (ראש מגלת רות) ועוד הרבה. לא-יירא לבי - רגשות המורא מ'חסים בלשון פיוט ללב (בר' מב כח

2 עי' גם לשון התורה: והיה כקרבתם אל המלחמה (דב' כ ב); כי תקרב אל עיר להלחם עליה (שם י).
 3 'קרב' הוא שם פועל מבניין הקל של 'קרב'.
 4 פירוש אחר: שיעור הכתוב: בקרב עלי מרעים לאכל את בשרי [המרעים אשר הם] צרי ואויבי לי [סוף הדבר הוא כי] המה [ולא אני] כשלו ונפלו, ולפי זה הפסוק העיקרי שבפסוק ראוי להיות בחבת 'לי'.

לַחֲזוֹת בְּנֶעַם-יְהוָה וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ:
 ה כִּי יִצְפְּנֵנִי | בְּסֶכֶה בְּיוֹם רָעָה
 יִסְתַּרְנִי בְּסֵתֶר אֹהֶלוֹ בְּצוּר יְרוּמָמַי:
 ו וַעֲתָה יָרוּם רֹאשִׁי עַל אֵיבֵי סְבִיבוֹתַי
 וְאֶזְבְּחָה בְּאֹהֶלוֹ וּזְבַחַי תְּרוּעָה אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה לַיהוָה:

שְׁנַמְצָא בְּתוֹךְ אֹהֶלוֹ. פְּרוֹשׁ אַחֵר: בְּאֹהֶלוֹ שְׁנַמְצָא בְּמָקוֹם וְסֵתֶר. כְּמוֹ 'סֶכֶה' הַמִּקְבִּילָה כְּנֶגֶם 'אֹהֶל' רֹמֵז לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ (ע"י לעיל טו א). בְּצוּר - בְּסֶלַע הַמְשֻׁמָּשׁ מְקוֹם מְחֹסֶה וּמְסֻתוֹר (ע"י לעיל יח ג) וְגַם 'צוּר' רֹמֵז לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. עַיִן יִשְׁעֶיהָ ל כֹּט: לְבֹא בְהַר ה' אֶל צוּר יִשְׂרָאֵל. יְרוּמָמַי - יְגִיבֵהֲנִי, כְּלוֹמֵר: יִבְיֵאֵנִי אֶל הַצּוּר שֶׁהוּא גְבוּהַ וְרֵם, וְשֶׁם אֶתְגַּבֵּר וְאֶנְצַח אֶת אוֹיְבֵי, כְּמוֹ שְׂאוּמֵר בְּפִסְסוֹק שְׁלֵאֲחֵר מִכֵּן.

(ו) וַעֲתָה - כְּשֶׁרוּמָמַי ה' בְּצוּר. יָרוּם רֹאשִׁי עַל אֵיבֵי סְבִיבוֹתַי - כְּלוֹמֵר: אֶצֵּא מִנְצַח בְּמִלְחַמְתִּי כְּנֶגֶד אוֹיְבֵי אֲשֶׁר סְבִיבוֹתַי (ע"י לעיל ג ד: כְּבֹדֵי וּמְרִים רֹאשִׁי). פְּרוֹשׁ אַחֵר: 'סְבִיבוֹתַי' מִחֶבֶר אֶל 'יָרוּם', כְּלוֹמֵר: אֵהִי רֵם וְשׁוֹלֵט עַל כָּל הַנִּמְצָאִים סְבִיבוֹתַי, וְלִפְיֶיךָ אֶכְנִיעַ אֶת אוֹיְבֵי. הַלְשׁוֹן 'יָרוּם רֹאשִׁי' רֹמֵז לְלְשׁוֹן 'בְּצוּר יְרוּמָמַי' שֶׁבְּפִסְסוֹק הַקּוֹדֵם. וְאֶזְבְּחָה - נִדָּר הוּא שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל נוֹדֵר לְזַבַּח לַה' פֶּאֶשֶׁר יִנְצַח אֶת אוֹיְבָיו, וּמִשּׁוֹם כֶּף בָּא הַפְּעַל בְּצוּרַת עֵתִיד מֵאֲרָךְ. בְּאֹהֶלוֹ - בְּמִקְדָּשׁוֹ. וְרוֹמֵז ל'סֵתֶר אֹהֶלוֹ' שֶׁבְּפִסְסוֹק הַקּוֹדֵם. זְבַחַי תְּרוּעָה - זְבַחִים הַקְּרִיבִים בְּלוֹוֵי שֶׁל קוֹל תְּרוּעָה בְּהַצּוּצוֹרוֹת וּבְשׁוֹפְרוֹת וּבְקוֹלוֹת תְּרוּעָה בְּפֶה. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים 'זְבַחַי תְּרוּעָה' זְבַחַי רְצוֹן (רָעָא = רָצָה בְּאַרְכִּמִית וְכֵן בְּתַרְגוּם הָאֲרָמִי לְתַהֲלִים 'זְבַחַי תְּרוּעָה' - נְכִסֵּי רָעוּא). אֲבָל הַתְּקַבְּלַת 'אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה' מְסִיעַת לְפְרוֹשׁ הָרֵאשׁוֹן.

וְדַבֵּק בוֹ. לַחֲזוֹת - כְּלוֹמֵר: לְמַעַן אֲחֻזֶּה בְּנֶעַם ה'. פְּרוֹשׁ אַחֵר: מִחֶבֶר אֶל 'אַבְקֵשׁ': אֲבַקֵּשׁ לַחֲזוֹת בְּנֶעַם ה'. וְאַף לְלִשׁוֹן זוֹ מְשֻׁמְעוֹת רַבּוֹת: לַעֲלוֹת אֶל הַמִּקְדָּשׁ לְרֹאוֹת אֶת פְּנֵי ה'. וּלְפִי מְשֻׁמְעוֹת זוֹ 'נֶעַם ה'' פְּרוֹשׁוֹ: הַיְפִי, הַהוֹד וְהַהֲדָר, הַיּוֹ וְהַזְהָר הַקּוֹרְנִים כְּכַיּוֹל מִפְּנֵי ה' פֶּאֶשֶׁר הוּא מֵאִיר פְּנֵיו אֶל יְרֵאָיו⁵; לְזוֹכוֹת לְרֹאוֹת בְּטוֹב ה', הַמְשֻׁפִּיעַ טוֹבוֹ וּבִרְכָתוֹ עַל יְרֵאָיו; לְזוֹכוֹת לְהֵיזוֹת דְּבַק בְּה' תְּמִיד; וְלְזוֹכוֹת לְהַבִּיז אֶת דְּרָכֵי ה' וְאֶת תּוֹרָתוֹ⁶. וּלְבַקֵּר - לְהַתְּבוּנָה, מְלִשׁוֹן 'בְּקִרַת תְּהִיָּה' (ויק' יט כ, ע"י שם בַּפִּירוּשׁ רש"י). פְּרוֹשׁ אַחֵר: לְבֹא בְּכָל בְּקָר וּבְקָר⁷. בְּהִיכָלוֹ - מִקְבִּיל אֶל 'בְּבֵית ה'' וְיֵשׁ בְּלִשׁוֹן 'בְּהִיכָלוֹ' רְמֵז לְהַתְּפָאֶרֶת מַלְכוּת וּמְקַבִּיל אֶל 'נֶעַם ה'.

(ה) כִּי יִצְפְּנֵנִי - מִחֶבֶר אֶל 'אַבְקֵשׁ' שֶׁבְּפִסְסוֹק הַקּוֹדֵם: אֲבַקֵּשׁ כִּי יִצְפְּנֵנִי, יַחְבִּיאֵנִי וְיִשְׁמְרֵנִי מֵאוֹיְבֵי, כְּמוֹ: וְתַצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים (ש"ב ב ב); וְתַקַּח הָאֵשֶׁה אֶת שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וְתַצְפְּנֵנּוּ (יהושע ב ד). בְּסֶכֶה - בְּסֶכֶתוֹ, כְּלוֹמֵר: בְּמָקוֹם מְחֹסֶה וּמְסֻתוֹר (ע"י לעיל יט יח יב) וְרוֹמֵז גַּם לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַנִּקְרָא בְּלִשׁוֹן פִּיּוּט 'סֶכֶו', וְכֵן-וְהִיא בְּשֵׁלֶם סְכּוֹ וּמְעוֹנָתוֹ בְּצִיּוֹן (לִקְמֹן עו א); וְיַחֲמֹס כְּנֶגֶד שְׁכַח מוֹעֵדוֹ (איכה ב ו)⁸. יִסְתַּרְנִי בְּסֵתֶר אֹהֶלוֹ - יַחְבִּיאֵנִי, יִתֵּן לִי מְחֹסֶה בְּאֹהֶלוֹ שֶׁהוּא מְקוֹם סֵתֶר וּמְחַבּוֹא. פְּרוֹשׁ אַחֵר: בְּמָקוֹם סֵתֶר

5 ע"י לעיל טו יא: תודיעני ארח חיים שבע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח; אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך (יז טו), וע"י גם שמי' כד יא: ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. ועל הכתובים האלה נוסד מאמר חז"ל, שצדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה.

6 'נעם ה'' מקביל ל'בית ה'' ולה'יכלו'. ותקבולת מעין זו נמצאת גם בכתבי אגריה.

7 ובלשון חז"ל מצינו 'ביקר חולים' שפירושו: התבוננות ודאגה לצרכי החולה, ואין משמעות לשון 'ביקר' במקרא ובדברי חז"ל כמשמעות לשון 'ביקר' בלשוננו היום.

8 'סכו' תמורת 'סכתו' וכן 'פנה' תמורת 'פנתה' מש' ז ה; 'מדה' תמורת 'מדתה' (איוב יא ט) ועוד. ואפשר, שהגפרד של 'סכו' הוא 'סך' על משקל 'עז'. 'סכה' כתיב בה"א תמורת וי", וכן נמצא פעמים אחדות במקרא כגון: 'אהלה' (בר' יב ח ועוד). והיא צורה פיוטית עתיקה; 'אהלה' קיצור של 'אהלה'. ואפשר שיש בפסוק שלפנינו חילוף של כתיב וקרי, שהכתיב בה"א מכוון לניקוד 'בסוכה' במקמ בלשון נפרד, כמו 'בצור' שבסוף הפסוק. וע"י לעיל יט ובהערות שם.

ו שְׁמַע־יְהוָה קוֹלִי אֶקְרָא וְחַנּוּנִי וְעֲנֵנִי:
 ח לֵךְ | אָמַר לְבִי בִקְשׁוּ פָנַי אֶת־פָּנֶיךָ יְהוָה אֲבַקֵּשׁ:
 ט אֶל־תִּסְתֵּר פָּנֶיךָ | מִמֶּנִּי אֶל־תֵּט־בְּאָף עֲבֹדֶךָ
 עֲזַרְתִּי הָיִיתָ אֶל־תִּשְׁשֵׁנִי וְאֶל־תִּעַזְבֵנִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
 י כִּי־אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וְיְהוָה יֹאסֶפְנִי:
 יא הוֹרֵנִי יְהוָה דְרָכֶךָ וְנַחְנִי בְּאֶרֶח מִישׁוֹר לְמַעַן שׁוֹרְרֵי:

אל תדחה את עבדך באפה מעל פניך. הסתר פני
 ה' הוא סימן לחרון אפו, וכן: עד מה ה' תסתיר
 לנצח תבכר כמו אש חמה (לקמן פט מז) ועוד.
 עזרתי היית - אמה, אשר היית לשעבר עזרתי
 (אל תששני גם להבא). פרוש אחר: 'היית' לשון
 בקשה: אָנָּה הִיָּה נָא עֲזַרְתִּי (עי' לעיל ד ב' בְּצָר
 הַרְחַבְתָּ לִּי' ובפירוש שם). 'עזרתי' שם מפשט תמורת
 תאר: עזרי. ואפשר שהלשון 'עזרתי היית' רומזת
 שאמה הוא המקור היחיד של עזרה. אל-תששני -
 אל תניחני לבדי ללא שומר ועוזר, וכן: ועתה נטשנו
 ה' (שופ' ו יב); ועל מי נטשת מעט הצאן (ש"א יז כח).
 ואל-תעזבני - אל תתרחק מעזר לי. אלהי
 ישרעי - האלהים שהוא אלהי והוא הנותן לי ירע (עי'
 לעיל יח מז; כה ה).

(י) כִּי־אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וְגו' - כאן המתפלל
 ממשיך את עצמו בצרתו לתנוק שהוריו מתו עליו
 או שהפקירוהו, והוא מצפה לאנשים רחמנים
 שיאספוהו אל ביתם. אולם המתפלל במזמורנו אינו
 מצפה לעזרת בני אדם, אלא לתשועת ה', כמו
 שהוא מסים ואומר: וה' יאספני - יי"ו של 'וה'
 משמעותה 'אבל'. 'יאספני' משמעו: יכניסני אל
 ביתו, כמו: ואספתו אל תוך ביתך (רב' כב ב) 9. אפשר
 שבגנות המתפלל לומר, שכל קרוביו ורעייו, ואפלו
 אביו ואמו, עזבוהו בצרתו. ואפשר שבגנות המתפלל
 לומר, שצרתו היא גדולה עד שאפלו הוריו אינם
 יכולים לעזר לו. ואפשר שכל האמה מתפללת
 בפסוק זה על עצמה, והרי זה כעין דברי הנביא:
 כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא
 יפירונו אתה ה' אבינו גאלנו מעולם שמך (יש' סג טו).
 (יא) הוֹרֵנִי ה' דְרָכֶךָ - לבקשה זו משמעות

ועוד ש'תרועה' משרש 'רוע' ו'רעוא' משרש 'רעו'.
 אשריה ואומרה - ואני מקבל על עצמי לשיר
 ולזמר (עי' לעיל ז יח; יג ו). כאן באו רצופות שלש
 לשונות נרדפות: תרועה, אשריה, ואומרה, וכלן
 לשון השמעת קול בנימימה בין בכלי ובין בפה.
 (ז) שְׁמַע־ה' קוֹלִי - לאחר שקבל על עצמו,
 שבעת הישועה לעתיד ישיר לה', מבקש הוא מה',
 שישמע קולו עתה בשעת הצרה. אֶקְרָא - בעלי
 השעמים חדרוהו למעלה: שמע ה' את קולי אשר
 אקרא, כלומר: את קול קריאתי. פרוש אחר: זו
 הקריאה אשר אנכי קורא: 'שמע ה' קולי', ואפשר
 למשך תבת 'אקרא' למטה, כלומר: אני קורא
 ומבקש שתחנני ותענני. ולפי זה יש בפסוק שתי
 צלעות שוות במשקלן. וְחַנּוּנִי - אָנָּה אֲמַצָּא חֵן
 בְּעֵינֶיךָ, רחם עלי, וחן לי חנינה. וענני - קבל
 תפילתי ונעשה בקשתי, ודומה ללשון פסוק זה
 לשון מזמור ד: בקרא ענני... חנני ושמע תפילתי
 (לעיל ד ב).

(ח) לֵךְ אָמַר לְבִי בִקְשׁוּ פָנַי - המתפלל שמע
 בלבו קול האומר: 'בקשו פני', והוא מכיר ומבין
 שהקול הזה נובע מתוך שלבו ונכסף לה', ולפיכך
 הוא מבקש את פני ה' כמו שמסים ואומר: את-פניך
 ה' אֲבַקֵּשׁ - כלומר: אֲבַקֵּשׁ לְבֹא אֶל מִקְדָּשְׁךָ
 וְלִשְׁמַע אֶת תוֹרְתְךָ וְלַחֲסוֹת בְּצִדְקָה (ועי' לעיל כד ו
 בפירוש על 'מבקשי פניך יעקב סלה').

(ט) אֶל־תִּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי - אל תתעלם
 מבקשתי, ואל תעש עצמך כאלו אינך רואה בצרתי.
 ויש במשמע גם: זכני לראות את פניך, כמו שאמר
 בפסוק שלמעלה: את פניך ה' אֲבַקֵּשׁ. אל תט-
 באף עבדך - אל תט את עבדך באף, כלומר:

9 וכן בלשון חז"ל 'אסופי' הוא מי שהוריו עזבוהו, ואנשים זרים אספוהו אל ביתם.

יב אל-תתנני בנפש צרי

כי קמו-בי עדי-שקר ויפח חמס:

יג לולא האמנתי לראות בטוב-יהוה בארץ חיים:

יד קנה אל-יהוה חוק ויאמץ לבך וקנה אל-יהוה:

קרוב לה' ונתנו לחסותו ונתנתו ומתבונן במדות טובו, חסדיו ורחמיו. ענין לעיל כה ו-ו ובפרוש שם: וזכר רחמיך ה' נחסדיך... כחסדך... למען טובך ה'. בארץ חיים - בעודני חי בארץ הזאת שעליה מצויים בני אדם חיים. 'ארץ חיים' היא 'העולם הזה' ולא 'העולם הבא' (עי' יש' נג ח ועוד, וכן פירשו גם המצוות 'ורש"ר הירש). משפט זה הוא 'משפט מקטע' שמפרשת בו הרישא, הפותחת 'לולא', ואלו הסיפא אינה מפרשת, ועל הקורא להשלימה במחשבתו¹⁰: לולא הבטחון בה' ובטובו שנתן בי כח להחזיק מעמד, כבר הייתי אובד.

(יד) קנה אל-ה' - לאחזר שתאר בפסוק שלפניו כן, כמה גדול כחו של הבטחון בה', סגם את דבריו בפניה של ורוו לעצמו ולכל השומע את הדברים להתחזק בתקנה לה'. תלשון 'קנה אל ה'' משמעה: בטח בישועת ה', וגם: היה נאמן לה', פנה אליו ודרש אותו. חוק - לשון ציווי. יש במשמעו ורוו: חזק בלבך את התקנה, ויש במשמעו הבטחה וברכה: בלח תקנותך אל ה' תהיה חוק ולא תפל ברוחך. ויאמץ לבך - ויהא לבך אמיץ. פלומר: תהיה בטוח שסופך להנשע מצרתך ולא ימס ללבך (עי' רב' ב ל; לעומת רב' א כח; יהושע ב יא; נחום ב יא). 'יאמץ' צמוד אל 'חוק', וכן לשון הברכה הרגילה במקרא 'חוק ויאמץ' (רב' לא ז ועוד)¹². וקנה אל-ה' - תור על הדברים שבראש הפסוק, להטעים ולהדגיש את ערכה וחיבותה של התקנה אל ה'. ורמז הכתוב, שגם בעת שהאדם חש בלבו אמץ ובטחון, עליו להתמיד בתקנתו אל ה', שהתקנה אל ה' מאמצת את הלב, ואמץ הלב של ירא ה' מחזק את תקנתו אל ה', וכן חזר חזקיהו.

כפולה: הורני את הדרך המוליכה אל ביתך, ומתאים למה שאמר בפסוק הקודם 'זה' יאספני, 'אספה' זו הכנסה אל הבית. ועוד: למדני לקיים מצוותיך וללכת בדרך הטובה והישרה. ונחני בארץ מישור - והדריכני, נחני (עי' לעיל ה ט) בדרך המישור, שהיא טובה ללכת בה מדרך הקרים. ויש במשמע הדרך הטובה והישרה (פלומר): התנהגות טובה וישרה¹⁰. למען שוררי - למען אנצל מיד שוררי - אויבי, או: בגלל שוררי (= אויבי) הורדפים אותי אני מבקש 'הורני' ה' דרךך, וכלשון הזאת נאמרה לעיל ה ט: ה' נחני בצדקותך למען שוררי (ועי' שם בפירושו).

(יב) אל-תתנני בנפש צרי - 'נפש' כאן תארה או חמה וכעס, והפונה: אל תניח שאויבי ימלאו את תאונם לעשות לי רעה ויכלו את חמתם בי. פרוש אחר: 'נפש' היא כאן הגרון או בית הבלועה, ודמה את אויביו לחיות טורפות, ובקש שלא יהיה להן לטורף, וכן: לכן הרחיבה שאלו נפשה ופערה פיה לבלי חק (יש' ה יד). כי קמו-בי עדי-שקר - עדי שקר התיצבו להעיד כנגדי, ועליהם אני מבקש: אל תתנני בנפש צרי'. ויפח - 'פח' (בינוני על משקל 'שן') הוא עד בלשון עתיקה (ומצוי הרבה בכתבי אוגורית). ויפח חמס - ועד המעיד עדותו ברשעות, וכן: כי יקום עד חמס באיש לענות בו סרה (רב' יט טז; ועי' גם שם' כג א; ולקמן לה יא).

(יג) לולא האמנתי - אלו לא הייתי מאמין, פלומר: אלו לא הייתי בוטח. לראות בטוב-ה' - שעוד אופה לראות בטוב ה', פלומר: להנות מברכת ה', כמו: ונחרו אל טוב ה' על דגן ועל תירוש ועל יצהר וגו' (יר' לא יא). ויש עוד במשמע: להיות

¹⁰ עי' לעיל כה ד. ¹¹ ויאמץ' הוא לשון ציווי לבסתר, והוא מבנין קל ולא הפעיל. וכן 'יאטם' (להלן נח ה) הוא קל ולא הפעיל (עי' ח' ליון, לרוננו ב, עמ' 113 ואילך. ועי' ב'דעת מקרא' לאיוב כט ג בהערה). ¹² קנה אל ה' ובמקום אחר נאמר: קנה לה' (מש' כ כב); ועוד נאמר: קנה קויתי ה' (לקמן מ ב - ה' מושא ישיר של 'קנה'), ודומה שאין הבדל במשמעות.

הַמְזוֹמֵר הוּא הַפְּלִחוֹ שֶׁל אִישׁ הַבוֹטֵחַ בַּה' וּבִטְחוֹנוֹ גֹּרֵם לוֹ שְׁלֵא יִתְיַאֵשׁ מִפְּנֵי כָּל אוֹיֵב אוֹ רָעָה, וְכָל בְּקִשְׁתּוֹ הִיא לְזִכּוֹת לְקִרְבַּת ה'. הַבְּקִשָּׁה הַזֹּאת מְנַסֶּחֶת בְּלִשׁוֹנוֹת שֶׁל גְּעוּגוּעִים וְדוֹלִים לְבַיִת הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מִטֵּה וְלִשְׂכִינָה הַשׁוֹרֶה בּוֹ. אוֹלָם מִסְדִּיר דְּבָרֵי הַמְזוֹמֵר נִרְאָה, שֶׁכּוֹנֵת הַמִּתְפַּלֵּל אֵינָה מְצַטְמָצֵמֶת בַּתְּקוּהָ שִׁזּוּכָה לְעֵלוֹת לְרַגֵּל, וְאֵף לֹא שִׁיִּשְׂהָה זְמַן רַב בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אֶלָּא שִׁזּוּכָה לְדַבְּקוֹת בַּה', וְשֶׁה' יִגַּן עָלָיו וְיִשְׁמְרֵנוּ. הַזּוּכָה לְכַף זוּכָה מִמִּילָא לְהַנְצִל מֵאוֹיְבָיו וּלְנַצֵּחַם. וְלִפִּי זֶה מִתְבָּאֵרֶת הַסְתִּירָה הַמְדַמָּה שֶׁבְּדַבְּרֵי הַמְזוֹמֵר, שֶׁפִּתַּח וְאָמַר 'אַחַת שְׁאַלְתִּי מֵאֵת ה'' וְסִים בְּבִקְשׁוֹת רַבּוֹת: שְׁמַע ה' קוֹלִי, אֵל תִּסְתֵּר פְּנֵיךְ מִמֶּנִּי, אֵל תִּטְשֵׁנִי הוֹרְגֵנִי וְכוּ'. מִשּׁוֹם שֶׁכָּל הַבְּקִשׁוֹת הָאֵלֶּה הֵן בְּאֵמַת כְּלוּלוֹת וּמִתְאַחֲדוֹת בַּחוּץ הַבְּקִשָּׁה הָאֶחָת וְהַיְחִידָה 'שְׁבֹתִי בְּבֵית ה''. וּבְקִשָּׁה זוֹ הַחוּרֶת בְּמִלִּים נִרְדְּפוֹת וּבְצִלְעוֹת מְקַבְּלוֹת שְׁבַע פְּעָמִים בְּשִׁבְעָה שְׁמוֹת שׁוֹנִים וּבְשִׁבְעָה פְּעָלִים שׁוֹנִים: (א) שְׁבֹתִי בְּבֵית ה'; (ב) לַחְזוֹת בְּנַעַם ה'; (ג) לְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ; (ד) יִצְפְּנֵי בְּסֹכָה; (ה) יִסְתִּירֵנִי בְּסֶתֶר אֱהֵלוֹ; (ו) בְּצוּר יְרוּמָמַי; (ז) וְאֶזְבְּחָה בְּאֱהֵלוֹ. הַשְּׁמוֹת הָאֵלֶּה, שֶׁהַמְשׁוֹרֵר מְכַזֵּה בָהֶם אֵת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהַפְּעָלִים שְׁעִמְהֵם, מְלַמְּדִים עַל הַמְשַׁמְעֵיּוֹת הַשׁוֹנוֹת הַכְּלוּלוֹת בְּבִקְשָׁה זוֹ 'שְׁבֹתִי בְּבֵית ה'': בִּיאָה אֵל הַמִּקְדָּשׁ כְּפִשׁוּטָה, דְּבִקּוֹת בַּה'; הִנֵּה מִפְּנֵי אוֹיְבַיִם וְנִצְחוֹן עָלֵיהֶם.

בְּשֵׁנֵי הַחֲלָקִים הָרִאשׁוֹנִים (א-ג: ד-ו) הַמְשׁוֹרֵר מְזַכִּיר אֵת ה' בְּלִשׁוֹן נִסְתָּר, כְּאֵלוֹ הַדְּבָרִים נֶאֱמָרִים אֶל עֲצֵמוֹ אוֹ אֶל קְהַל הַשׁוֹמְעִים. וְכּוֹנֵת הַדְּבָרִים לְתֵאֵר אֵת אֲשֶׁרוֹ שֶׁל הַבוֹטֵחַ בַּה'. וְסִים אֵת תֵּאוֹר אֲשֶׁרוֹ בְּהִבְטָחָה כִּי הוּא עֲמִיד לְשִׁיר לַה'. וְכִשְׁהִינֵעַ לְכֹאֵן, כְּאֵלוֹ נִתְעוֹרֵר הַמְשׁוֹרֵר מִחוּזּוֹ עַל הַעֲתִיד וְשֶׁבַח לְחוּשׁ אֵת מְצוּקָתוֹ עִמָּה, שְׂאֵינֵנוּ יוֹכֵל לְשִׁיר שִׁיר נִצְחוֹן לַה', אֶלָּא לְזַעַק וְלִהְתַּחַנֵּן לַה' שִׁיִּישִׁיעֵנוּ. לְפִיכֵף הוּא פּוֹנֵה מִפְּאֵן וְאֵילָף אֵל ה' בְּלִשׁוֹן נֹכַח, וּפּוֹתַח 'שְׁמַע ה' קוֹלִי אֶקְרָא'. וְלִפִּי דְבָרָיו שֶׁכָּל בְּקִשְׁתּוֹ הִיא 'לַחְזוֹת בְּנַעַם ה'', הוּא מְבַקֵּשׁ כֹּאֵן: 'אֵל תִּסְתֵּר פְּנֵיךְ וּגו', וְכָל יִתֵּר הַבְּקִשׁוֹת מִסְתַּעֲפוֹת מִהַבְּקִשָּׁה הַזֹּאת, כְּמוֹ שֶׁרְמִזּוֹ לְעִיל.

בְּתֵאוֹר הַמְצִינָה, שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל נִחוֹן בַּה', נִזְכְּרוּ בְּמִזְמוֹר שְׁנֵי פְּרָטִים: 'כִּי אָבִי וְאִמִּי עֲזוּבוּנִי', כִּי קָמוּ בִי עַדֵי שְׁקֵר'. אוֹלָם, כְּדֶרֶךְ מִזְמוֹרֵי תְהִלִּים, יֵשׁ לְהַבִּין דְּבָרִים אֵלוֹ כְּלִשׁוֹנוֹת כְּלָלִים שְׂאֵין בָּהֶם לְלַמְּדֵנוּ עַל מֵאֲרַע מְסִים שֶׁבְּגִלְלוֹ נֶאֱמַר הַמְזוֹמֵר מְלַכְתְּחַלָּה. הַלִּשׁוֹן 'כִּי אָבִי וְאִמִּי עֲזוּבוּנִי' מְעַקְרָה הִיא לִשׁוֹן תִּינוּק שֶׁהוֹרִיו מִתּוֹ אוֹ נִטְשׂוּהוֹ. וּמִסְתַּבֵּר שֶׁהַמְשׁוֹרֵר נִקֵּט לִשׁוֹן זֶה בְּדֶרֶךְ הַעֲבָרָה, מְשַׁל וּמְלִיצָה, לוֹמֵר, שֶׁכָּל תְּקוּתוֹ הִיא לִישׁוּעַת ה', כְּתִינוּק מְשַׁלֵּךְ וְנִעְנֵב, שֶׁכָּל תְּקוּתוֹ הִיא לְאוֹמֵן רַחֲמָן שִׂיאֻסְפָּהוּ. וְהַלִּשׁוֹן 'כִּי קָמוּ בִי עַדֵי שְׁקֵר' הִיא לִשׁוֹן אֲדָם הַנִּתְבַּע לְמִשְׁפָּט בְּעֵלִילוֹת שְׂוֵא. וּמִסְתַּבֵּר שֶׁגַּם זֶה לִשׁוֹן מְלִיצָה, וְכּוֹנֵנָה שְׂאוֹיְבָיו הַרוֹדְפִים אוֹתוֹ וְנִלְחָמִים בּוֹ (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּרֵאשׁ הַמְזוֹמֵר 'אֵם תִּקוּם עָלַי מִלְחָמָה') טוֹפְלִים עָלָיו אֲשֵׁמוֹת שְׁקֵר וְדְבוֹת שְׂוֵא. וְאֶפְשָׁר שֶׁהַמְזוֹמֵר נֶאֱמַר כִּתְפִלָּה בְּפִי כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל הַמִּתְפַּלֵּלָת עַל עֲצָמָה בְּלִשׁוֹן יְחִיד כְּגוֹן אוֹיְבֵיהֶּם הַמְבַקְּשִׁים לְהַכְחִידָהּ בְּתוֹאוֹת כָּזָב, וְאֵין לָהּ יִשׁוּעָה כִּי אִם בְּכִטְחוּנָה בַּה'.

הַחֲלָק הָרִאשׁוֹן פּוֹתַח 'מִמִּי אִירָא' וּמְסִים 'אֲנִי בּוֹטֵחַ'. בְּרֵאשׁ הַחֲלָק הָרִאשׁוֹן (א-ג) נִזְכָּר ה' פְּעַמִּים, וּבְרֵאשׁ הַחֲלָק הַשֵּׁנִי (ד-ו) נִזְכָּר ה' שְׁלֹשׁ פְּעַמִּים. וְחֲלָק זֶה מְסִים בְּשֵׁם ה' כְּגוֹן פְּתִיחַת הַמְזוֹמֵר: ה'. פְּתִיחַת הַחֲלָק הַשְּׁלִישִׁי (ז-י) מְשַׁלְבֵת בְּסִיּוּם הַחֲלָק הַשֵּׁנִי, וְהוּא פּוֹתַח 'שְׁמַע ה'' וּמְסִים 'קוּהָ אֵל ה'' רּוֹמֵז לְפְתִיחָה 'ה' אוֹרִי וְיִשְׁעֵי מִמִּי אִירָא'. וְהַלִּשׁוֹן שֶׁבְּפְסוּק שְׁלִפְנֵי הָאֶחָרוֹן 'בְּאַרְצֵי תִיּוֹם' מְכַוֵּן כְּגוֹן הַלִּשׁוֹן שֶׁבְּפְסוּק הָרִאשׁוֹן 'ה' מְעוֹז תִי'. לִשׁוֹנוֹת וְרַעֲיוֹנוֹת דּוּמִים לְמִזְמוֹר זֶה כְּאוֹ לְעִיל בְּמִזְמוֹרִים ג, ד, ז, טו, כג, וְכוּ.

הַלִּשׁוֹן 'אַחַת שְׁאַלְתִּי מֵאֵת ה' אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ וּגו' דּוּמָה לְלִשׁוֹן הַמְזוֹמֵר שֶׁלִּפְנֵי כֵּן: ה' אֶהְבֵּתִי מְעוֹן בֵּיתְךָ וּגו'. הַלִּשׁוֹן 'וְנַחֲנִי בְּאַרְחַ מִישׁוֹר' דּוּמָה לְלִשׁוֹן שֶׁבְּמִזְמוֹר הַהוּא: 'רַגְלִי עֲמְדָה בְּמִישׁוֹר' יג.

13 במדרש תהלים דרשו: 'ה' אורי' בראש השנה, 'וישעי' ביום הכפורים, ועוד דרשו 'כי יצפנני כסכה' - כסכות. וכנראה